

GMINNY PROGRAM
PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
ALKOHOLOWYCH ORAZ PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
W GMINIE PASYM NA 2021 ROK.

Wstęp

Podstawą prawną działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz przeciwdziałaniem narkomanii oraz przemocy w rodzinie są:

- 1. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku** wraz z późniejszymi zmianami (zwana dalej ustawą o wychowaniu w trzeźwości).
- 2. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 roku** (zwana dalej ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii).
- 3. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku.**
- 4. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym,**
- 5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 – 2020 (Dz. U. nr 1492 z dn. 16.09.2016r.).**

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zwany dalej „Gminnym Programem” jest kontynuacją przedsięwzięć realizowanych w Gminie Pasyw w latach poprzednich. Stanowi spis działań będących jednocześnie zadaniami własnymi gminy w obszarze tych zagadnień społecznych, które będą realizowane w roku 2021.

Gminny Program określa w szczególności cele i zadania gminy wynikające z art. 4¹ ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Są to najważniejsze kategorie zadań, które w ramach gminnego programu powinny realizować samorządy. Zgodnie z treścią ustawy zadania w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi realizuje się poprzez kształtowanie odpowiedniej polityki społecznej, w szczególności: rozwijanie edukacji publicznej mającej na celu promocję zdrowego stylu życia, trzeźwości i abstynencji, a także informowanie o problemach, szkodach oraz zachowaniach ryzykownych związanych z pićm i nadużywaniem alkoholu, konsekwencjach takich zachowań, a także metodach leczenia i zapobiegania szkodom zdrowotnym w tym zakresie, leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych od alkoholu, ograniczanie dostępności alkoholu, zapobieganie i zmniejszanie szkód związanych z alkoholem oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Gminny Program uwzględnia cele operacyjne i zadania dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020. Cel strategiczny NPZ to: wydłużenie życia w zdrowiu, poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności oraz zmniejszenie nierówności społecznych w zdrowiu. Zadania Gminnego Programu na 2021 r. odpowiadają na cel operacyjny 2: „Profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi

zachowaniami ryzykownymi”.

Do opracowania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2021 rok wykorzystano diagnozę problemu uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych w gminie Pasym (raport z badań społecznych) z roku 2019.

W diagnozie wykorzystano między innymi dane z placówek leczenia odwykowego, policji, placówek pomocy społecznej, szkół, podmiotów działających w obrębie profilaktyki i terapii problemów alkoholowych. Przy opisie zjawiska pomocne były także bieżące uwagi od pracowników instytucji realizujących zadania GPPiRPA. Umożliwiło to śledzenie zmian w zakresie problematyki alkoholowej wśród mieszkańców Gminy.

W Gminie Pasym istnieje zagrożenie uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. W przypadku alkoholu i papierosów wynika to w dużej mierze z ich dostępności oraz dość powszechnego występowania w codziennym życiu osób i rodzin. Narkotyki i dopalacze stanowią zagrożenie natomiast głównie z tego względu, że trudno przewidzieć kiedy i gdzie staną się dostępne, a także z uwagi na często dramatyczne i nagłe konsekwencje, zagrażające zdrowiu i życiu osób.

Dane dotyczące osób uzależnionych przedstawiają liczby niewielkie w porównaniu do liczby mieszkańców Gminy Pasym, jednak stanowią obraz problemu picia szkodliwego i zagrażającego osobom w najbliższym otoczeniu rodzinnym czy sąsiedzkim.

Wskazują również na powiązanie problemu nadużywania alkoholu z problemem przemocy w rodzinie.

W świetle przedstawionych wyników badań rekomenduje się podejmowanie oddziaływań w trzech, wskazanych niżej, obszarach:

- 1) Zapobieganie powstawaniu problemów uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych.**
- 2) Wczesne wykrywanie i interwencja w przypadkach bezpośredniego zagrożenia i wystąpienia problemu uzależnień oraz minimalizacja negatywnych skutków.**
- 3) Wzmocnienie systemu instytucjonalnego i organizacyjnego Gminy Pasym w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.**

Rozdział I

Strategiczne cele gminnego programu

Podstawowe strategie działań przewidziane do realizacji w Programie odpowiadają zadaniom nałożonym na gminy określonym w ustawach o wychowaniu w trzeźwości oraz przeciwdziałaniu narkomanii. W szczególności zadania te obejmują:

- 1.** Rozwijanie edukacji wśród młodych i dorosłych mieszkańców Gminy Pasym, mającej na celu:
 - informowanie o problemach i szkodach oraz zachowaniach ryzykownych związanych z piciem i nadużywaniem alkoholu/narkotyków/innych środków psychoaktywnych, konsekwencjach takich zachowań, a także metodach leczenia i zapobiegania szkodom zdrowotnym w tym zakresie, dostępnych formach pomocy dla osób uzależnionych i ich rodzin,
 - promocję zdrowego stylu życia, trzeźwości i abstynencji.
- 2.** Promowanie i wdrażanie programów szkoleniowych nastawionych na rozwijanie kompetencji rodzicielskich i wychowawczych w obszarze problematyki uzależnień.
- 3.** Wspieranie organizacji różnorodnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży oraz działań profilaktycznych promujących zdrowy, trzeźwy i bezpieczny styl życia.
- 4.** Zwiększenie dostępności i skuteczności programów terapeutycznych dla osób uzależnionych i członków ich rodzin.
- 5.** Wspieranie działań podejmowanych przez instytucje, organizacje pozarządowe, ukierunkowanych na zapobieganie lub zmniejszanie szkód związanych z alkoholem/narkotykami oraz na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
- 6.** Wspieranie idei reintegracji zawodowej i społecznej osób dotkniętych problemem alkoholowym/narkomania.
- 7.** Wspieranie programów przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu oraz innych działań podejmowanych przez placówki interwencyjno – pomocowe i profilaktyczno - terapeutyczne na rzecz osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków
- 8.** Przeprowadzanie kontroli w zakresie przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń, w szczególności pod kątem sprzedaży napojów alkoholowych nieletnim i nietrzeźwym.
- 9.** Diagnozowanie problemów alkoholowych i przemocy na terenie gminy.
- 10.** Monitorowanie i ewaluacja działań profilaktycznych i pomocowych skierowanych do dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych, patologicznych, osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy w rodzinie.

Rozdział II

Zadania i sposoby realizacji

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu/narkotyków oraz członków ich rodzin, w tym w szczególności:

- 1) wspieranie placówek leczenia odwykowego. Współpraca z zakładami opieki zdrowotnej w zakresie terapii i rehabilitacji osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dzieci i młodzieży z rodzin z problemem uzależnienia od alkoholu/narkotyków,
- 2) finansowanie dodatkowych programów terapeutycznych dla pacjentów uzależnionych, współuzależnionych, dzieci z rodzin alkoholowych/z problemem uzależnienia od narkotyków oraz ofiar i sprawców przemocy domowej,
- 3) dofinansowanie zajęć prowadzonych dla osób uzależnionych, współuzależnionych, młodzieży (grupy wsparcia, zajęcia i programy terapeutyczne),
- 4) dofinansowanie udziału w konferencjach, sympozjach i innych formach spotkań związanych z podnoszeniem kwalifikacji osób pracujących na rzecz rodzin z problemem alkoholu i przemocy domowej.

2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie:

- 1) dofinansowanie i promowanie programów realizowanych przez placówki interwencyjno-pomocowe i profilaktyczno-terapeutyczne dla członków rodzin z problemem alkoholowym i ofiar przemocy domowej,
- 2) pomoc psychologiczna i socjoterapeutyczna dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych,
- 3) przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie poprzez wspieranie organizacji pomocy w punktach interwencji kryzysowej,
- 4) dofinansowanie działań i programów związanych z opieką psychologiczną i prawną dla rodzin z problemem alkoholowym i przemocą w rodzinie,

3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz wychowawczej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, skierowanej zwłaszcza do dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych:

- 1) finansowanie programów profilaktycznych realizowanych w placówkach oświatowych oraz szkoleń, programów edukacyjnych dla nauczycieli i rodziców, sprzedawców napojów alkoholowych, uczenie umiejętności służących zdrowemu i trzeźwemu życiu,

2) współdziałal w realizacji zadań promujących zdrowy, trzeźwy i bezpieczny sposób spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież – rozwój zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych w świetlicach, klubach, świetlicach socjoterapeutycznych oraz placówkach oświatowych (w tym dożywianie dzieci biorących udział w zajęciach), finansowanie bądź dofinansowanie konkretnych projektów i działań profilaktycznych,

3) prowadzenie działań poszerzających wiedzę o szkodliwości alkoholu, zachowaniach ryzykownych związanych z piciem i nadużywaniem alkoholu, konsekwencjach takich zachowań, a także metodach leczenia i zapobiegania szkodom zdrowotnym w tym zakresie, dostępności usług terapeutycznych, rehabilitacyjnych i innych form pomocy dla rodzin z problemem alkoholowym i przemocy w rodzinie, wykonanie lub zakup materiałów edukacyjnych: prasa, broszury, plakaty, książki specjalistyczne, ulotki oraz innych materiałów informacyjnych, edukacyjnych i promocyjnych, prowadzenie kampanii informacyjnych w lokalnych mediach,

4) udział w lokalnych i ogólnopolskich kampaniach edukacyjnych, organizacja konkursów, festynów, imprez kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, turystyczno-krajoznawczych z elementami profilaktyki uzależnień, promujących zdrowy i trzeźwy styl życia wśród dzieci, młodzieży, dorosłych mieszkańców miasta oraz innych imprez okolicznościowych o charakterze profilaktycznym (zakup nagród i upominków),

5) dofinansowanie, koordynowanie, nadzorowanie organizacji alternatywnych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież w placówkach oświatowych, w toku różnorodnych zajęć pozalekcyjnych,

6) działania na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców: kampanie edukacyjne, współpraca z Komendą Powiatową Policji,

7) diagnozowanie i monitorowanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w mieście oraz badanie efektywności lokalnych działań podejmowanych w ramach Programu.

4. Współpraca i wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej profilaktyce, rozwiązywaniu problemów alkoholowych i przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

1) dofinansowanie działalności i organizacji placówek wsparcia dziennego, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, realizacji programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, rodziców, opiekunów, punktów psychoedukacyjnych, konsultacyjnych, prawnych, psychologicznych, programów terapeutycznych dla osób uzależnionych i członków ich rodzin,

2) dofinansowanie działań podejmowanych w świetlicach wiejskich w ramach realizacji zajęć profilaktycznych dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, patologicznych,

3) wspieranie klubów sportowych w zakresie organizacji ogólnodostępnych zajęć sportowo-

rekreacyjnych z elementami profilaktyki uzależnień, dla dzieci i młodzieży z grup ryzyka,

4) wsparcie finansowe i organizacyjne instytucji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, realizujących swoje zadania statutowe związane z profilaktyką, rozwiązywaniem problemów alkoholowych i przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym działalności stowarzyszeń abstynenckich,

5) zabezpieczenie pracy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zespołu motywacyjnego i zespołu kontrolnego, współpraca z ekspertami w zakresie doskonalenia metod rozwiązywania problemów alkoholowych, dodatkowe szkolenia dla członków Komisji, pokrywanie kosztów sądowych z tytułu wniesionych przez Gminną Komisję spraw o leczenie odwykowe, kosztów wydawania opinii przez biegłych w zakresie uzależnienia od alkoholu,

6) współpraca z KPP w Szczytnie w zakresie organizowania akcji profilaktycznych skierowanych do młodzieży i dorosłych mieszkańców miasta na tematy kryminogennych skutków spożywania napojów alkoholowych,

7) współpraca z dzielnicowym w zakresie realizacji zadań Programu,

8) organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

5. Ograniczenie dostępności alkoholu oraz podejmowanie działań w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi:

1) Ograniczenie dostępności alkoholu realizuje się poprzez ustalenie :

- limitu punktów sprzedaży napojów zawierających powyżej 4,5% alkoholu (z wyjątkiem piwa) przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży,
- limitu punktów sprzedaży napojów alkoholowych zawierających powyżej 4,5 % alkoholu (z wyjątkiem piwa), przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży,
- zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie miasta Gminy Pąsym.

Wartości liczbowe limitu punktów sprzedaży alkoholu oraz zasady usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych ustala Rada Miejska w Pąsymiu w odrębnych uchwałach.

2) Kontrolowanie punktów sprzedaży napojów alkoholowych przez upoważnionych przez Burmistrza Miasta pracowników UMIG, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, funkcjonariuszy Policji (dzielnicowy), pod kątem przestrzegania przez przedsiębiorców zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz ustawowych zakazów sprzedaży napojów alkoholowych określonych w art. 15 ustawy.

3) Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i art. 15 ustawy oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Rozdział III

Zasady wynagradzania członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii.

1. Członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Pasyw za posiedzenie Komisji, w celu opiniowania wniosków o udzielenie i cofnięcie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, projektów uchwał podejmowanych zgodnie z programem, wykonywania innych czynności służących realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii oraz pracy w zespołach otrzymują wynagrodzenie w wysokości 6%, natomiast przewodniczący komisji 8% minimalnego wynagrodzenia brutto za posiedzenie.
2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Pasyw podzielona jest na zespoły:

1) zespół motywacyjny,

2) zespół kontrolny.

3. W przypadku dwóch lub więcej posiedzeń Gminnej Komisji lub zespołów Gminnej Komisji w jednym dniu wynagrodzenie członków komisji wyniesie 6% minimalnego wynagrodzenia brutto, bez względu na liczbę posiedzeń.

4. Terminy spotkań:

1) **Gminnej Komisji:** – spotkania odbywają się wg potrzeb,

1) **Zespołu Motywacyjnego Gminnej Komisji** – spotkania odbywają się wg potrzeb,

2) **Zespołu Kontrolnego Gminnej Komisji** – spotkania organizowane są w zależności od potrzeb.

Komisji przysługuje uprawnienie do zwrotu kosztów podróży służbowej (związanych z wykonywaniem zadań Komisji, między innymi z kontrolą punktów sprzedaży, przejazdami na szkolenia dla członków Komisji) na zasadzie przewidzianych w zakresie zwrotu kosztów podróży służbowych ustalonych w odrębnych przepisach dla pracowników samorządowych.

Rozdział IV

Opis realizacji gminnego programu w roku 2021

- 1. Organ odpowiedzialny za realizację zadań** – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii.
- Realizację Gminnego Programu koordynuje Pełnomocnik Burmistrza ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w Gminie Pasym.
- 3. Czas realizacji zadania:** 01.01.2021 – 31.12.2021 r.
- 4. Obszar realizacji zadania** – Gmina Pasym.
- Realizacja zadań własnych gminy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie została powierzona Miejsko - Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Pasymiu. Środki na realizację tych zadań pochodzą z budżetu Gminy.

6. Odbiorcy programu.

Program adresowany jest do ogółu mieszkańców, a przede wszystkim do dzieci i młodzieży z Gminy Pasym, w szczególności do osób borykających się z problematyką:

- 1) wychowawczą (polifunkcyjność w rodzinie),
- 2) zaburzeń emocjonalnych (dorastanie),
- 3) zaburzeń osobowościowych (używanie substancji zmieniających świadomość, jak alkohol, narkotyki itp.).

7. Cel programu:

- 1) profilaktyka światowo - zdrowotna skierowana do dzieci i młodzieży szkół z terenu naszej Gminy ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z grup ryzyka - alkohol, narkomania i przemoc. Pokazanie i wpajanie dzieciom perspektywy zdrowego życia i drogi do satysfakcji osobistej bez zażywania alkoholu i innych substancji uzależniających. Uczenie dzieci innych wzorców zachowań i sposobu spędzania czasu, niż te, z którymi stykają się w swoich rodzinach,
- 2) pomoc osobom uzależnionym w wyjściu z uzależnienia.

8. Opis programu:

- 1) Profilaktyka - kontynuacja prowadzenia w szkołach programów promujących zdrowy sposób życia takich jak "Zachowaj Trzeźwy Umysł" i inne. Uczestniczenie dzieci w spektaklach o problematyce uzależnień, uczestnictwo w zajęciach profilaktycznych świetlic wiejskich,
- 2) Świetlice socjoterapeutyczne - organizacja miłego spędzenia czasu wolnego, odrabiania lekcji, rozwijanie zainteresowań, zdobywanie wiedzy (z nastawieniem na działania wychowawcze i korygujące), których celem jest: wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa i poczucie własnej wartości. Nauczenie radzenia sobie w trudnych sytuacjach, integracja grupy, rozładowanie napięć i emocji, rozwijanie umiejętności przeżywania radości z wygranej, podejmowania decyzji korzystania z możliwości wyboru, rozwiązywania konfliktów, kształtowanie pojęcia dobrej zabawy itp.,
- 3) Warsztaty Umiejętności Wychowawczych (Szkoła dla rodziców) - celem tych zajęć jest usprawnienie komunikacji i współpracy z dzieckiem, doskonalenie umiejętności reagowania w trudnych sytuacjach wychowawczych, rozwój umiejętności radzenia sobie z własnymi emocjami oraz wspierania emocjonalnego dziecka, kształtowanie konstruktywnej postawy rodzicielskiej, wymiana obserwacji i doświadczeń rodzicielskich, przećwiczenie zachowań, reakcji, odpowiedzi w sytuacjach mogących stanowić trudność w codziennym życiu,
- 4) Grupa wsparcia dla rodziców – to zwiększenie świadomości siebie jako rodzica oraz dokonanie wglądu i realnej oceny problemów rodziny w podstawowych obszarach funkcjonowania, wzmacnianie skuteczności oddziaływań wychowawczych, wprowadzanie zmian w postawach wobec dzieci, zwiększenie wiedzy z zakresu uzależnienia i współuzależnienia oraz ich emocjonalnych, społecznych i zdrowotnych skutków dla dzieci, wzmocnienie więzi emocjonalnej i pogłębienie relacji interpersonalnych między rodzicami i dziećmi,
- 5) Zajęcia psychoedukacyjne dla dzieci i rodziców – fundamentalnym założeniem zajęć jest pielęgnowanie, rozwijanie i wzmocnienie więzi rodzinnych, wspieranie rodziców w praktycznym ćwiczeniu umiejętności wychowawczych oraz zaspokojenie potrzeby dzieci bycia razem z rodzicem. Formuła zajęć daje rodzicom możliwość doświadczenia skuteczności oddziaływań wychowawczych przy jednoczesnym wsparciu i pomocy trenerów. Pomaga przezwyciężyć poczucie bezradności w relacjach, a tym samym podnosi poczucie własnej satysfakcji z bycia rodzicem,
- 6) Działalność konsultacyjno – informacyjna w formie osobistego kontaktu osób uzależnionych i ich rodzin oraz osób, które z różnych powodów i przyczyn natury

emocjonalnej i osobowościowej wykazują niedostosowanie społeczne, z osobą dyżurującą w danym punkcie. Kompetentna wiedza pomoże pokierować dalszymi krokami osób, którym potrzeba jest pomoc.

9. Metody pracy:

Światlice socjoterapeutyczne: aktywna praca w zakresie rozwoju osobistego i zmiany zachowań z wykorzystaniem form prowadzonych zajęć: plastycznych, teatralnych, zabaw integracyjnych, sportowych, informatycznych z wykorzystaniem gier multimedialnych, popularyzujących książkę i czytelnictwo, konkursów itp.

10. Warunki realizacji programu:

Gmina Pasym dysponuje zarówno zapleczem lokalowym, jak również kadrami wykazującymi wysoki poziom przygotowania merytorycznego oraz zaangażowania wyżej wymienioną problematyką.

11. Sposób oceny efektów:

Efektywność założeń programowych poszczególnych zadań będzie poddawana systematycznemu monitoringowi.